

Dr. DOMINKÓ ISTVÁN

„Légy önmagad tanára!” –

Két lábbal az önnevelés mezején

Az önnevelés hatékonyságának és a helyes önértékelés működőképességének növelése, mint téma számos tudományágat érint, így a neveléstudósokat és az elméleti területeken jártasabb pedagógusokat is folyamatos kutatásra, gondolkodásra készíti. Zenetanáriként legfőképp a pszichológiai és a pedagógiai tanulmányaink során találkozhattunk ezekkel a témakörökkel, még ha csak érintőlegesen is. A szakirodalom önszabályozó tanulási készségnek nevezi, és igen kívánatosnak tartja a tanulási folyamat során történő fejlesztését, azonban csak a kilencvenes évek közepétől kezdve mélyültek el a témában folyt kutatások, így számos eredmény még csak napjainkban lát napvilágot. Korosztályom tehát főként újabb keletű publikációk, továbbképzések és legfőképp személyes tapasztalatai által láthat rá a témára.

Szívesen emlékszem a főiskolai tanári szakokon megszervezett kurzusokra, ahol bár nem tudományos alapossággal, mégis érdekesítő módon és sokféle szemszögből közelítettük meg az ember, benne foglalva a gyermekek lelki világát, természet szerinti gondolkodásmódját, különféle helyzetekre való tipikus reakcióját. Egy-egy kiemelt életpélda kifejezetten segített közelebb hozni a tudományág által azóta még alaposabban boncolgatott kérdéseket és azokra való lehetséges válaszokat. Nyilván nem minden pedagógus tekint ilyenformán ezekre az ismeretszerzési lehetőségekre, talán mert túlságosan komplikálnak tarthatják a kutatók szóhasználatát, vagy gyakorlatias személyiségükhöz idegennek találhatják a pusztán elméleti megközelítést, netán komolyabb tartózkodás lehet bennük az emberi lélektan alaposabb vizsgálatával szemben. Pedig a diszciplínák elmélyültebb és elvontabb tanításait „köznyelvre fordítva” felettébb izgalmas felfedezéseket tehet egy nem kifejezetten tudós alkat is, aki egyébként jellemzően nyitott szemmel jár a világban, van véleménye a dolgokról, kellőképpen kreatív, és az évek lelkiismeretes munkája során megbízható emberismeretre tett szert.

Azt gondolom, hogy a jó pedagógusok többsége jó emberismerő. Már apróbb jelzésekből, rezdülésekből is képessé válunk következtetéseket levonni, sejtéseket megfogalmazni, melyek később magabiztosabb megismerés megalapozottságát képezhetik. Nem csoda hát, ha figyelmes és nyitott hozzáállásunkat gyakran követi olyan konklúzió, amely megállapítások és pedagógiai eredmények tekintetében közel áll a szakemberek diagnózisához és

megoldásjavaslataihoz. Mert ha kellő figyelmet és elegendő időt tudnánk szánni munkánk során alkalmazott megismerési módszereink elemzésére, bővítésére, saját pedagógusi szerepünk minden egyes emberi relációban való konkrétabb meghatározására, a megtapasztalt és felfedezett jelenségek beazonosítására, még inkább felismerhetnénk rejtett képességeinket, amelyeket sokkal bátrabban, tudatosabban és célszerűbben használhatnánk gyakorlati munkánk során. Így fordulhat elő, hogy tanárként önkéntelenül is olyan dologra nyitjuk fel növendékeink szemét – legtöbbször anélkül, hogy konkrét visszajelzést kapnánk róla –, ami hosszú távon jelentősen fogja befolyásolni életét és gondolkodásmódját. Ennyire erős hatással volt életemre és szakmai fejlődésekre az a jótanács, hogy „próbálj meg végre önmagad tanárává válni!”. Már bőven egyetemista voltam, amikor gyakorlási módszereim kifejlesztése és a hatékonyabb egyéni munkára törekvés során tudatosult bennem a mesterem által megfogalmazott mondat.

Sokáig azt gondoltam – ma már tudom, tévesen –, hogy az élet nagy bölcsességeinek megértésére, aprópénzre váltására csak megfelelő kor és érettség elérése után van esély. Korábban hiába is hangoztatták volna – valószínűleg tették is, még ha nem is a fenti szavakkal –, kevés haszna lett volna, legalábbis így gondoltam, és valamennyire így is tapasztaltam saját életemben. Azonban rá kellett jönnöm, többek között a magam példáján is, hogy egyrészt minden ember másképp, máshogy képes (főként saját magára) értelmezni ugyanazon dolgokat, még ha azonos korúak is. Másrészt, ahogy az ember változik – gyakran rendkívül rövid idő alatt –, úgy képes felgyorsulni vagy akár megfordulni egymáshoz képest két ember életében bizonyos dolgok megértése és megcselekvése közötti kapcsolat. Másképp fogalmazva ez azt jelenti, hogy egy bizonyos érettségi korban – vegyük példának okáért a kamaszkort – elvetett mag máskor és más ütemben kel ki egyik ember életében és másképp a másikéban. Lehet, hogy egy érettebbnek tűnő fiatalnál eleinte elevenebb reakciókat és látszólagosan gyorsabb megértést tapasztalunk, később mégis lemaradhat ahhoz képest, akinél úgyszólván csak később „esnek le” a dolgok.

Miért lehet fontos ez a megállapítás? Mert soha nem tudhatjuk, hogy melyik növendékünkénél mikor jön el az „alkalmas idő”, amikor mondanivalónk, jó tanácsunk vagy egy szemléletes példánk nem csak átszalad az érzékszervein, hanem benne jó földre talál. A reménytelen hozzáállás fontos tulajdonsága kell hogy legyen egy tanárnak, ezért soha nem szabad feladnunk a folyamatos és minden tanítványunk irányába történő magvetés gyakorlását, még ha a belefáradás veszélye olykor bennünket is fenyegethet.

Szabad a pálya!

Szerencsések azok a tanáregyéniségek, akik különösebb megerőltetés nélkül képesek nagyobb távlatokban gondolkodni, úgy tervezni és előre látni, akár a próféták. Ők az életben mindig a lehetséges jóval számolnak, és mindent a lehető legnagyobb bizalommal, annak a reményében és tudatában tesznek, hogy semmi sem hiábavaló, ami a fiatalokért történik. Jellemző rájuk, hogy mindig túlmutatnak a jelenkor küzdelmein, és sorstársaiknál könnyebben túllendülnek a mindennapok esetleges kudarcain. Nyilván én is erre törekszem, ezért megfigyeltem magamon, hogy az alapvető optimizmus és az élet dolgaihoz való pozitív hozzáállás már önmagában is jelentősen hozzásegít ennek a lelkületnek a felöltözéséhez, de ha még mindez konkrét igyekezettel, tudatos odafigyeléssel is társul, garantált a változás.

Az iménti levezetés az ideális tanár példáját is elénk vetítheti, és kívánatos lenne, ha növendékeink számára is követendővé válna. Zenei pályára készülő szakgimnazista növendékeknek, egyetemista hallgatóimnak gyakran példáztam azzal, hogy képzeljék el, milyen lehet tanárként hozzászólni a dolgokhoz. Végül is egy tanártól elvárható, hogy mindig legyen mondanivalója, kritikája, véleménye, nemde? A legjobb gyakorlat erre egymás gyakori meghallgatása, közös órákon, koncertek után egymás játékának kielemezése, kiértékelése, mely módszert több-kevesebb sikerrel minden zenetanár próbál alkalmazni. Természetesen eleinte viszonylag ritka, hogy a növendékekből azonnal megered a szó, amikor szinte még a tanáruktól is átveszik az irányítást. Inkább jellemző, hogy noszogatni kell őket a véleménynyilvánításra, de ha szép lassan rászoktatjuk őket az egészséges kritika megfogalmazására, valamint másoktól való elfogadására, hihetetlenül sokat fognak fejlődni ezen a területen. Az idősebbeknek, érettségizett korosztálynak kifejezetten hasznos gyakorlat, amikor egy-egy hangszeres órán rájuk bizzuk, hogy ők mondjanak építő, segítő véleményt a másik növendéknek. A kezdeti bizonytalanságok után mindig látom az arcukon a boldogságot, hogy képesek voltak legyőzni bátortalanságuk és kishitűségük, melynek köszönhetően talán annak képe is felvillanhatott előttük, hogy egyszer majd belőlük is lehet jó tanár. Meggyőződésem, hogy ez az, amire igen nagy szüksége van a pályára készülőeknek, hogy a művészi pálya mellett megláthassák a tanári pályán való helytállásuk realitását is, hogy egyre nagyobb kedvet kapjanak mások tanításához, neveléséhez.

Mert a tanítás nagyrésztben kedv kérdése! De hogyan is lehetne valakinek kedve bármihez, amihez nem csináltak neki kedvet, és amit nem is ismer igazán? Ez is a mi dolgunk, tanároké, hogy felhívjuk a növendékeink figyelmét az utánuk lévő generációk iránti felelősségvállalásra. Évről évre többen fognak nyugdíjba menni tanártársaink közül, és sajnos

azok is kevesebben vannak, akik szívvel-lélekkel tanítanak. Nagyon fontos lenne hát, hogy kineveljük a követőinket, hogy biztosítsuk a szellemi hagyatékunk továbbadását, nehogy úgy járjunk, mint az a cégtulajdonos, aki mindig mindenkinél jobban tudta a dolgokat. Ennek következtében soha nem bízta senkire cége vezetésének a titkait, fortélyait, amikor pedig le kellett tennie a lantot egy váratlan betegség, vagy csak egyszerűen az idősödés miatt, nem volt, aki a helyébe tudott volna lépi és folytatni azt a szép és gondos munkát, amit ő megkezdett. Gyakran láthatunk ilyet iskolák életében is, ahol egy intézményvezető saját hibájából nem gondoskodik időben a helyetteseiről, iskoláját a helyes irányba tovább vezetőkről.

Személy szerint a tudás és a tapasztalatok feltétlen megosztásának a híve vagyok. Nem jó fukarkodni azzal, amit úgy kaptunk, szüleinktől, tanárainktól, az élettől. Erre igyekszem nevelni gyermekeimet és növendékeimet is. Vannak persze ilyen gondolkodású, – főleg neveltetésüknek köszönhetően – kifejezetten ezzel az életcéllal élni akaró fiatalok, akikből sugárzik az önzetlenség és a gondoskodó lelkiület, akikre rá lehet bízni a kisebbeket, mert szívesen és szeretettel foglalkoznak velük. Növendékeink között is bizonyára könnyedén felismerjük azokat, akiről el tudjuk képzelni, hogy jó pedagógusok lennének, némelyek pedig igen korán kifejezik érdeklődésüket a tanári pálya iránt. A legnagyobb érzés pedig az, amikor olyan tanítványtól halljuk néhány év közös munka után a sorsfordulásnak is tekinthető bejelentését, aki azelőtt egészen mást képzelt el életcéljának: „eldőlt bennem, hogy zenetanár szeretnék lenni!” Szinte minden 1-2 évben van ilyen tanítványom, akik miközben megosztották velem döntésüket – eléggé ismerve már őket – nem valamiféle könnyelmű kijelentést tettek, és nem pusztán egyfajta érzelmileg felfokozott állapotban. Éppen, hogy a közös munkával eltöltött idő érlelte meg bennük, ahogyan a gyakori beszélgetések, példázások is bizonyára közelebb vitték őket a tanári hivatás fontosságának megértéséhez és megszeretéséhez. Hogyan is? A mindennapi kis gyakorlatok segítségével. Eleinte csak nyitogatni lehetett a fülük, hogy figyeljenek fel a fontos és említésre méltó dolgokra. Majd miután már gondolataik is kezdtek megnyílni, idővel képessé váltak megfogalmazni azokat mások számára is érthető instrukciók formájában. Ez a folyamat ugyanúgy tanulandó és megtanulható, mint a finom beszédszerű portato játék Mozartnál, vagy a virtuóz oktáv-legato technika laza karral való megvalósítása Chopin h-moll etűdjében.

Mivel mások játékában mindig könnyebb észrevenni a hibát, szükséges az egymás előadásából, egymás hibáiból való tanulás. A tapasztalatcserek által ráadásul olyan fejlettségi szintre eljuthat kreativitásuk és igényességük, amely által valós és működőképes megoldásjavaslatokat oszthatnak meg egymással. Mi más lenne ez, ha nem a tanítás tanulása? Ha pedig már meghallotta a javítanivalót társa előadásában, könnyebb lesz észrevenni a saját

játékában is. Innen pedig jöhet a munka izgalmas része: minden órán következetesen arra törekedni, hogy egyre realisabban hallgassa önmagát és minél több mindent észrevegyen játék közben. Eleinte csak legyen képes úgy figyelni játékát, mintha kívülről hallgatná magát (a legjobb, ha fizikailag is elképzei, mintha arról a helyről hallgatná, ahonnan a tanára). Majd egyre inkább meg kell tanulnia úgy kontrollálni önmagát, hogy az elképzelését realisan össze tudja vetni az elhangzottakkal. Először nehezen szokott menni; van, hogy többször újra neki kell futni ugyanazon szakasznak, míg a feladat megvalósításán való rágódás helyett már a lényegre kezd látni és hallani. Sokszor a ledöbbenést tapasztalhatjuk ilyenkor növendékünk arcán, amikor rájön, ráérez arra, amire már olyan sokszor figyelmeztettük, de nem igazán tudott vele mit kezdeni, mert nem azt hallotta, amit mi. Azonban ha már többször átélte, akár egyetlen tanórán is annak örömét, hogy meg tudta fogalmazni, legalább körülírni, vagy a hangszeren megmutatni, mi az, amit javítani kéne, akkor jó úton jár afelé, ami minden zenészre vár: előadás közben a pillanat tört része alatt reagálni és szükség esetén változtatni.

Lehet egy-egy növendékünkkel való találkozáskor más-más közös célkitűzésünk és feladatunk, példának okáért az összeszedettségének, koncentrációjának fokozása, a lámpaláz legyőzése, vagy a szükséges higgadt és józan állapot elérése. De akár a tempótartásra való figyelés, az indokolatlan kilengések és egyenetlenségek elkerülése, a zenei tartalom koncepciójának folyamatos szem előtt tartása és maradéktalan megvalósítása is igen hasznos téma tud lenni az érzékszervek élesítése, úgy is mondhatnánk, edzése során. És ami nagyon gyakori jelenség: a korábban belegyakorolt hibák, technikailag zűrösebb területek, memóriazavarok, hasonló részek összekeverése, bakizások, megtorpanások elkerülése érdekében tett gyakorlatok fejben és kézben tartása, hogy ha lehet, a legközelebbi eljátszásnál ne okozhasson gondot az észlelt és nevesített probléma.

A végtelenségig lehetne sorolni azokat a területeket és helyzeteket, amelyeket érintenünk kell az órákon annak érdekében, hogy egyre élesebb füllel és minél tisztább fejjel tudjon döntést hozni: mit kezdjek ezzel, vagy azzal a dologgal? Hogyan gyakoroljam, hogy jobb legyen? Sőt, a legjobb legyen! A tanár kreatív ötletei hasznos kapaszkodókat jelenthetnek a fiataloknak abban, hogy egy adott helyzeten (gyakran patthelyzeten) hogyan lendüljenek tovább, és abban is, hogy majd egyszer ők is képessé váljanak másokat kellő határozottsággal továbbvezetni a fejlődésük útján.

Játsszunk el a gondolattal!

Nem titkolom, hogy a felnőttekkel és az érettebb tinédzserekkel való tapasztalataimból nyertem a bátorságot, hogy a „légy te a tanár” trükköt kisebbeknél is bevessem. A zeneiskolások is – szinte kivétel nélkül – igen élvezik, amikor ilyen játékokat játszunk, mert velük nyilvánvalóan a játék oldaláról kell közelítenünk.

A játékos felfedezések, megoldáskeresések mindig nagy kedvencei a gyerekeknek, hiszen gyermeki természetük igen fontos része, fejlődésük elengedhetetlen összetevője a játék. A modern pedagógia különösen szívesen alkalmazza a játszva tanulás eszközeit és módszereit, főként kisiskolás korban nagyon fontos, hogy minden tanár eszköztárában kötelező módszertani elemmé váljon a játék. A tanulás akkor igazán hatékony, ha szinte észrevétlenül történik, a játékba való belefeledkezés segítségével maradandóbbá válhatnak a megszerezni vagy átadni kívánt ismeretek. Ahogyan a megzenésített vers is jobban megmarad az ember fejében a dalolás öröme és egész emberi mivoltunkat átjáró katartikus ereje által, úgy a játék is a tudás birodalmába vezető titokzatos ajtóként kínálkozik. Előfordulhat, de tapasztalataim alapján nagyon ritka az a gyerek, aki nem szeret vagy nem tud játszani, belefeledkezni valami játékos tevékenységbe, de talán ha úgy tekintünk a tanulásra, mint játékos felfedezésre, szikrát gyűjthetünk bennük és sokkal ösztönzőbbek lehetünk még számukra is. Ezért igyekezzünk ügyesen, játékos módon becsomagolni növendékeink felé intézett kéréseinket, s ne csak a kisebbeket kényeztessük ily módon, mert még a nagyobbak is vevők rá, ha a tanár némi humorral és találékonysággal közelíti meg a dolgokat. A találékonyság és a kreativitás éltető, kezdeményező ereje ugyanis a játék! Legyünk őszinték: mi felnőttek is szívesebben kezdünk egy feladat elvégzésébe, ha valamiképp megtaláljuk annak számunkra szórakoztató jellegét, feloldó hatását. Annál is inkább, mivelhogy a felnőttnek is szüksége van (legalábbis volna) játékra, nem csak akkor, amikor gyermekeivel tölt időt.

A gyerekek kedvelt játécai közé tartoznak a szerepjátékok, amikor egy időre valaki más helyébe képzelhetik magukat. Az óvodáskorban igen közkedvelt papás-mamás játék, vagy valamilyen foglalkozást megelevenítő, felnőttek tevékenységeit imitáló játékok jóllehet már részben kikopnak az alsó osztályok közösségi játékaiból, mert talán (túlságosan is) haladó világunk tükrében ők maguk is gyerekesnek tarthatják azokat. Teljesen iskola- és közösségfüggő, de az ezzel kapcsolatos tartózkodó viselkedés elsősorban a kortárs közösség kényszerítő hatása miatt alakulhat ki. Sajnos ma már bizonyos dolgokért jóval korábban elkezdhetik egymást cikizni a gyerekek, mint ahogy régebben jellemző volt. Azonban tapasztalataim szerint a felnőtt közelségében és bátorítására újra feljogosítva érezhetik magukat

a belefeledkezésre, hogy egy időre más bőrébe bújhatnak. Ezért minden növendékemnél gyakran eljátszunk azzal a gondolattal, hogy ők a tanárok. A felnőtt tapasztalatokkal rendelkező, a gyerekek szemében talán mindentudó tanár személye sokszor megközelíthetetlen magasságokba kerülhet, amit azzal oldhatunk fel, ha képzeletben cserélünk a gyerekekkel (nem csak április 1-jén). Ezért eleinte gyakran játszom úgy a kisebbekkel, mintha tényleg valami fontos dolgot nem tudó kisdíák lennék, aki ezt vagy azt szándékosan ügyetlenül, hibásan játszik, mintha egyedül nem tudnám, nem találnám a megoldást, ezért segítségre szorulok. Ilyenkor könnyebben beindul a gyerekek fantáziája és hamarabb kimondják a jó megoldást, amit a későbbiekben igazából saját magukra kell majd értelmezniük. Jellemző hiba kezdőknél a helytelen kéztartással, vagy nem a legideálisabb pozícióból történő hangszeres játék. Ilyenkor nagyon hasznos és látványos, ha jól eltúlzott bemutatás segítségével vezetem rá a növendéket, hogy javítson ki, mutassa meg nekem, hogyan lenne helyes. Mivel a megszólaltatni kívánt motívum, vagy csak néhány egyszerű hangocskát látja kárát például a helytelen testtartásnak és billentésnek, a javítás során rögtön hallhatóvá kell tenni a gyerek számára, hogy sikeres volt-e részéről a beavatkozás, a „kistanári javaslat”. Ha szépen megszólal a hangszer, és ezt össze lehet hasonlítani a korábbi esetlen próbálkozásokkal, azonnali hangzásélménnyé, majd pedig beidegződéssé válhat számára a javítás szükségessége, amit bátorításként neki tulajdoníthatunk, figyelmes észrevételének köszönhetünk. Sokszor átéltem, hogy a gyermek a tanári székéből, sokszor kacagva a hallottakon nagy lelkesedéssel javasolta számomra a jobbnál jobb megoldást.

Aztán 1–2 év alatt szinte észrevétlenül átmegyünk a komolyabb odafigyelést igénylő közös megállapítások irányába, melyből következetesen a saját gondolat felvállalása és megfogalmazása, majd aszerint történő javítás az igazi cél. Egymást is taníthatják a gyerekek, megbízhatjuk őket kisebb feladatokkal, odafigyelőnivalókkal, hogy javaslataikkal próbálják társukat segíteni. Bizony csodákra lehet képes még a kísérleti jelleggel történő „előléptetés” is. A közös órákon már a kisebbekkel is meghatározó élmény szokott lenni egymás véleményezése, kiértékelése és tanácsokkal ellátása, amit a tanár mellett nyugodtan megfogalmazhatnak a gyerekek is, sőt, a vélemények ütköztetésétől sem kell tartanunk. Az ilyen típusú észrevételek és kritikák szavakba öntését és egymástól való elfogadását is meg kell tanulniuk, egy egymást építő, segítő közösségben pedig mindez ideális módon történhet. Nem lehet elégszer hangsúlyozni annak fontosságát, hogy a jó és a rossz közötti különbségtétel készsége fokozatosan kialakuljon és kifejezésre jusson a gyerekekben. Így aztán különösképpen hatással lesz zenei ízlésükre, ha a véleményt egymás szájából, azaz a kortársaktól, és nem csupán a „mindentudó” és „mindent jól megmondó” tanártól hallják.

Talán a legnehezebb dolgunk a serdülőkoruk közepén járókkal lehet, akik olykor a túlzott hangoskodással és bohóckodással, máskor éppen mély hallgatagságukkal, dacos magukba burkolódzásukkal (vagy épp egyszerre mindkétféleképpen) képesek próbára tenni tanáruk türelmét. Néha nem könnyű ilyen körülmények között érdemleges eredményt elérni, de hosszú távon igen célravezetővé válhat kitartásunk, ami a növendékeink számára is példaként szolgálhat, hiszen éppen az egyik legnehezebben gyakorolható és fenntartható erényre, a folyamatos kitartásra és türelemre taníthatjuk őket az irányukba tanúsított kitartásunk és türelmességünk által.

A tanáros játék fejlettebb szintje, amikor már nincs feltétlenül szüksége a növendéknek a fizikai szerepcserére, hanem elég csak figyelmeztetni a jól begyakorolt módszerre, amikor valamit sikertelenül vagy hibásan, netán meggondolatlanul játszik, hogy igyekezzen úgy figyelni önmagát, mintha saját maga tanára lenne. Fogalmazza meg, vagy legalább próbálja meg körülírni elképzeléseit, amelyre természetesen segítően rávezethetjük. Azonban legtöbbször nem is lesz erre szükség, mert nagyon ügyesen képesek lesznek „felállítani a helyes diagnózist és felírni maguknak a receptet”. Miként ez, úgy más hasonló játékok is képesek megeleveníteni növendékeink számára az önismeret és az önnevelés olyan hasznos gyakorlatait, amelyek segíteni fogják az élet számos (nem csupán zenetanulási) nehézségeinek leküzdésében. Kezdve az állandó motivációt igénylő gyakorlással, amely minden nap új kihívásokat tartogat a muzsikuss számára, aki ha nem talál elég érdekességet és állandó felfedezést a feladataiban, hamar belefáradhat a monotonná szürkülő gyakorlásba. Persze legtöbbször már a darabok megtanulása is elegendő motivációval szolgálhat, vagy szülei boldog mosolyának látványa is kielégítő lehet, amikor hallják őket játszani, de tudjuk, hogy nem mindig ilyen rózsás a helyzet. Illetve éppenséggel nevezhetjük rózsásnak, csak a tövisekkel is számolnunk kell, ha rózsában szeretnénk gyönyörködni. A gyerekek is a rózsza miatt teszik meg, amit kérünk tőlük, nem a szúró tövis miatt. Viszont a próbatételek, a terhelések, a nehézségek leküzdése által extra erőt nyer mindenki, aki túljutott rajtuk, és ez újabb erőt, újabb motivációt ad a következő lépések megtételére.

Ahogy kezd egyre alaposabban megismerni önmagát a gyermek, úgy válik egyre tudatosabbá a javítani, változtatni akarás, az önnevelés az életében. Számtalan idevágó, növendékemmel átélt kis történet jut eszembe. Többeknél feltűnik például, hogy amikor játék közben nehezebb rész következik, megerősödnek a nyakon lévő izmok és inacsok, mintha kis „bőgőhúrok” jelennének meg, nyilván a belső feszítése jeleként. Persze ha figyelmeztetjük, elsősorban talán el sem hiszi, azonban miután megmutatjuk neki, hogy néz ki egy ilyen kívülről, majd esetleg felvételtől saját maga is meggyőződhet róla, bizonyára tudatosabban fog törekedni az

oldottabb és szabadabb előadásra. Előfordul, hogy ilyenkor némi humorral megpengetem a nyakamon a feszítés által keletkező inakat, mintha bőgőzni akarnék, majd kipróbáltatom vele is, megkérdezvén: „csak nem új hangszerre akarsz váltani a zongora helyett?”

A humor nyilvánvalóan segít a belső, szinte észrevétlen feszültségek felismerésében és legyőzésében. Tanítványaim is meghálálják ezeket a pillanatokot, és sokszor már ők emlékeztetnek a későbbiekben a szemléletes példákra, hogy „hát így biztos nem szeretnék játszani, mert hogy néz már ki?” Hasonlóan működhet a tipikus hibaként jelentkező vállak felemelése, az alkaros játék, a csuklóleszorítás, az előre dőlés, a merev testtartás vagy annak ellenkezője, a mindig ugyanúgy egyformán körkörösén mozgó gyermek felismertetése és szembesítése önmaga furcsaságaival, fizikai torzulásaival. A zenei hibákkal sincs másképp. A túlzásokba esés és bemutatás példája hallatlanul nagy lehetőség a tanár számára, hogy mókás mederbe terelve, mégis egyúttal komolyan gondolva eredményt érjen el növendékével. A súlytalan helyekre, zárlatokba beleesést egy oda nem illő hangutánzó hang, vagy szándékosan csúnyára formált játék kellőképpen a gyermek emlékébe zárja, hogy legközelebb figyeljen oda a szép oldásokra. Vagy a rázó kézzel való játék során, mintha makadámon közlekednénk, olyan egyenetlen, zötyögős hangot ad a hangszer, melyet ha megmutatunk neki, legközelebb már csak utalni kell a túlzásunkra, majd arra kérni, hogy játssza még csúnyábban... Viccnek is szánhatnám, de sokszor épp ez válik be. Olyan ordító valósággal járja át a terem falait és minden zsigerünket a csúnya hang, hogy soha többet nem akarunk olyat hallani. Sokszor bevált már ez a módszer is, ami a gyerekeket önmaguk kritikus figyelésére készíti.

Egy biztos: akármilyen és akárhányféle módszerrel is, de el kell érünk, hogy növendékeink sokkal jobban megismerjék önmagukat. Legyenek tisztában korlátaikkal és erényeikkel, és tanulják meg, illetve tanítsák meg önmaguknak szépen fokozatosan, hogyan lesznek képesek változást elérni az önkontroll gyakorlása által. A helyes önértékelés eléréséhez elégséges mértékű objektivitásra is szükség van, melyre felettebb alkalmasak az ilyen és ehhez hasonló játékok. S bár a tanár is tévedhet – és ezt valamilyen formában el is ismerjük, amikor eljátszott ügyetlenkedésünkkel leereszkedünk a dolgokat még nem ismerő gyerekek szintjére –, ebben a játékban épp az juthat kifejezésre, hogy mindannyiunknak meg kell harcolnunk a saját harcainkat. Értékessé pedig azért válik ez a küzdelem, mert a hibák felismerése és helyrehozatala érdekében tett fáradozásaink közepette – még az esetleges kudarcok árán is – győztesen kerülhetünk ki az élet iskolájából, ahol nem mindig ugyanaz a feddésre szoruló kisdíák és nem mindig ugyanaz a tévedhetetlen tanár személye. Helyes önismerettel rendelkező, önnevelésre képes ember csak abból válhat, aki alázatosan tudja olykor ebben, olykor abban a szerepben élni életét. Szerencsés ugyanis – főként egy pedagógus életében –, ha

a „jó pap holtig tanul” filozófiája egészséges egyensúlyba kerül József Attila „Születésnapomra” című verse végkifejletében megfogalmazottakkal: „Én egész népemet fogom nem középiskolás fokon taní-tani!”

A szerző, Dr. Dominkó István zongoraművész, mesterpedagógus, oktatási szakértő, a Kodály Zoltán Magyar Kórusiskola zongoratanára. Ösztöndíjprogramjáról és elérhetőségeiről az alábbi weboldalon olvasható több információ:

<https://osztondij.mma-mmki.hu/felhasznalo/75d4f1cb6a250ed33debed86a2eeb92a>

